

Андрій Стасюк
(Галич/Івано-Франківськ)

Францисканці в контексті руської політики Казимира III

У статті проаналізовано роль та участь францисканців в організації латинських церковних структур у руських володіннях Казимира III. Активна діяльність міноритів у поліетнічних містах, заангажованість у процес поставлення перших римо-католицьких єпископів Галицької митрополії, а також підтримка польського короля та його адміністрації привели до формування на межі 60-х – 70-х рр. XIV ст. місіонерського вікаріату Русі OFM (Ordo Fratrum Minorum – Орден Братів Менших).

З кінця 1349 р. під контроль Казимира III потрапила більшість земель Руського королівства, а польський монарх став офіційно титулуватися дідичем та королем Русі¹. Очевидно, ще раніше, між 1345–1346 рр., йому вдалося включити до своїх володінь Саноцьку і, можливо, частину Перемишльської земель². Загалом, упродовж першої половини 50-х рр. XVI ст. польський король, за підтримки угорського володаря Людовика I, вів боротьбу з литовськими князями за контроль над волинськими землями. Тільки в 1366 р. Казимир III остаточно поширив свою владу на більшу частину Володимирської, Холмської та Белзької земель а також на Західне Поділля³.

Інкорпорація поляками володінь Романовичів створила тут якісно нові умови для діяльності духівництва латинського обряду. Перш за все король вдався до поширення магдебурзького права в руських містах, запросив до них польських, німецьких і угорських поселенців, а також

---

¹ М. Грушевський, *Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн.*, т. 4, Київ 1993, с. 32–33; М. Волощук, *Мовою джерел? Термінологічні аспекти історіографічного державонайменування на прикладі Галицької землі XI–XIV ст.*, [in:] *Середньовічна Русь: проблеми термінології*, за ред. М. Волощука і В. Нагірного, Івано-Франківськ–Краків 2018, с. 290 (Серія: *Colloquia Russica. Series II*, vol. 4).

² J. Wyrozumski, *Kazimierz Wielki*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004, s. 95.

³ *Ibidem*, s. 109.

сприяв їх інтеграції в торговельні зв'язки між Заходом і Сходом⁴. У зв'язку з цим Казимир III надав або підтвердив привілеї німецького права для Львова, Санока, Ряшева, Галича, Коломиї, Кросна, Судової Вишні, Тичина⁵. Чисельні земельні й майнові наділи на Русі з рук короля отримали представники краківсько-сандомирського й сілезького лицарства, німецького бюргерства та заможного поліетнічного купецтва⁶. Абсолютна більшість привілейованих осіб, які впродовж 1349–1370 рр. прибули до руських земель, належали до латинського обряду, що закономірно актуалізувало душпастирську роботу католицького духівництва в нових володіннях Казимира.

Після приєднання основних територій Руського королівства, Казимир III узяв під свій контроль і структурну організацію Римської церкви на цих теренах. У буллі Климента VI від 2 березня 1351 р., адресованій польському духовенству і присвяченій справі церковних десятин для підтримки короля у завоюванні Русі, понтифік згадав, що Казимир III інформував його про можливість утворення у землях русинів семи єпархій на чолі з митрополією⁷. Інформацію про спроби ввести католицьку церковну адміністрацію у колишніх володіннях Романовичів, відобразило й руське літописання XIV–XVII ст. Під 1349 р. *Новгородський Перший літопис*, *Патріарший або Никонівський літопис*, *Воскресеньський літопис*, *Софійський Перший літопис* та *Новгородський Четвертий літопис* синхронно згадують прихід поляків на волинські землі і запровадження там латинського обряду⁸.

Початком 50-х рр. XIV ст. датується поява на Русі титулярних католицьких єпископів. Згідно з папськими буллами, одним із перших таких ієрархів близько 1351 р. був перемишльський єпископ Іван (*Yvani episcopi ecclesiae Premisliensi*)⁹, якого в 1353 р. замінив сандомирський домініканець Микола Русин¹⁰. У 1358 р. на володимирського єпископа висвятили

⁴ H. Paszkiewicz, *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1925, s. 255–256, 259–261.

⁵ K. Kamińska, *Lokacje miast na prawie magdeburskim na ziemiach polskich do 1370 r. (Studium historycznoprawne)*, Toruń 1990, s. 107–108.

⁶ H. Paszkiewicz, *Polityka ruska*, s. 270–272. J. Sperka, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401*, Katowice 2006, s. 73–77; A. Marzec, *Kariery polityczne na Rusi Czerwonej za panowania Kazimierza Wielkiego (1340–1370)* [in:] *Соціум. Альманах соціальної історії*, вип. 4, Київ 2004, с. 9–18.

⁷ *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae gentium que finiti matum historiam illustrantia*, ed. A. Theiner, t. 1, Romae 1860, p. 531–533.

⁸ *IV Новгородские летописи*, [in:] *Полное Собрание Русских Летописей* [далі: ПСРЛ], т. 3, Санкт-Петербург 1841, с. 84; *Новгородская 4-я летопись*, [in:] ПСРЛ, т. 4, ч. 1, Петербург 1915, с. 279; *V. VI. Псковская и Софийская летописи*, [in:] ПСРЛ, т. 5, Санкт-Петербург 1851, с. 226; *VII Летопись по Воскресенскому списку*, [in:] ПСРЛ, т. 7, Санкт-Петербург 1856, с. 215; *VIII. Летописный сборник именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью*, [in:] ПСРЛ, т. 10, Санкт-Петербург 1885, с. 221.

⁹ Точчасні джерела і пізніша традиція не називають перемишльського єпископа Івана мєндикантом, хоча його належність до францисканців приймається польськими вченими, див.: D. Karczewski, *Franciszkanie w monarchii Piastów i Jagiellonów w średniowieczu. Powstanie – rozwój – organizacja wewnętrzna*, Kraków 2013, s. 264.

¹⁰ *Bullarium Poloniae*, ed. I. Sułkowska-Kuraś et St. Kuraś, t. 2, Romae 1985, s. 104.

домініканського професора Петра, а на холмського-францисканського професора Тому Ніногnea з Сієнни (*Thomae Ninogney de Seyno*)¹¹. Наступного 1359 р. на львівського єпископа було висвячено домініканця Тому з Іллея/Львова¹². Більшість перелічених ієрархів так ніколи й не прибула до своїх дієцезій, зайнявши посади помічників при владиках Гнезна (Микола Русин), Кракова (Тома з Сєнни), Майсена (Петро) та Лондона (Тома зі Львова)¹³.

Основне ядро католицького кліру в руських землях після приєднання їх до Польського королівства формували представники найактивніших місіонерських орденів Римської церкви – францисканців та домініканців. Казимир III виявляв особливу прихильність саме до Братів Менших, адже одним із його особистих сповідників був мінорит Якуб Бобале¹⁴. Це проявилось у підтримці королем вибору францисканця на галицького архієпископа, а також у наданні привілеїв львівському і галицькому конвентам Братів Менших.

Із булли папи Урбана V від 6 квітня 1363 р. знаємо, що Казимир III звернувся до понтифіка з клопотанням про утворення Львівської дієцезії під юрисдикцією гнезненського архієпископа і висвячення для неї єпископа з числа францисканців або домініканців¹⁵. Хоча джерела XIV ст. не зберегли ім'я першого галицького архієпископа латинського обряду, в пізнішій традиції XV–XVII ст. ним прийнято було вважати францисканця Кристіна. Вперше про це під 1361 р. написав Ян Длугош, вказуючи не Галицьке, а Львівське архієпископство¹⁶. У середині XVI ст. його повідомлення практично повторив польський історик Мартін Кроммер¹⁷. На початку XVII ст. під тим же 1361 р. прибуття до Львова латинського єпископа Кристіна зафіксував *Густинський літопис*¹⁸. Повнішу інформацію про першого архієпископа навів у 1615 р. львівський єпископ-помічник Томаш Піравський у *Звіті про стан матірнього Архієпископства Львівського*. Він зауважив, що Кристин, після свого висвячення 6 квітня 1361 р., побудував у Галичі кафедральний собор св. Марії Магдалини, де призначив священнослужителів, серед яких згадані пробощ титулу

¹¹ Ibidem, s. 142–143, 150; W. Abraham, *Powstanie organizacji kościoła łacińskiego na Rusi*, t. 1, Lwów 1904, s. 244.

¹² *Bullarium Poloniae*, t. 2, s. 147. У монографії Д. Карчевського перший єпископ латинського обряду Тома названий львівським – Tomasz ze Lwowa (de Illeye), див.: D. Karczewski, *Franciszkanie w monarchii Piastów i Jagiellonów*, Kraków 2013, s. 264. Автор базується на дослідженнях К. Стопки про вірменське походження домініканця Томи з Іллея (К. Stopka, *Kościół ormiański na Rusi w wiekach średnich*, [in:] *Nasza przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce*, t. 63, Kraków 1984, s. 82) і опирається на факт, що одна з вірменських назв Львова – це Ілльоф.

¹³ W. Abraham, *Powstanie organizacji*, t. 1, s. 243, 245, 248–249.

¹⁴ *Bullarium Poloniae*, t. 2, s. 188; W. Abraham, *Powstanie organizacji*, t. 1, s. 234.

¹⁵ W. Abraham, *Powstanie organizacji*, t. 1, s. 376–377.

¹⁶ J. Długossii, *Annales seu Cronicae ingliti regni Poloniae*, lib. 9, Varsaviae 1978, t. 5, p. 309–310, 449.

¹⁷ *Kronika Polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego ksiąg XXX*, ed. M. Błażowski, Sanok 1857, s. 632.

¹⁸ *Ипатьевская летопись*, [in:] ПСРЛ, т. 2, Санкт-Петербург 1843, с. 350.

св. Станіслава, а також кустош і декан з титулом святого Гауденція¹⁹. Своєю чергою, в опублікованому в 1628 р. *Житті архієпископів галицьких та львівських*, яке уклав львівський канонік Якуб Скробішевський, вказано, що францисканця Кристіна висвятили на першого галицького архієпископа латинського обряду в 1367 р. За словами автора *Життя*, цю інформацію він почерпнув від львівських францисканців, які покликалися на давню *Книгу привілеїв* монастиря, котра на початку XVII ст. вже, очевидно, була втрачена. *Житіє* повідомляє також, що архієпископ побудував у Галичі кафедру св. Марії Магдалини, матеріально забезпечивши тамтешніх каноніків і прелатів²⁰. Загалом, можна погодитися з Миколою Чубатим, котрий вважав, що мінорит Кристин на початку 60-х рр. XIV ст. справді міг обійняти новоутворену львівську кафедру²¹, хоча остаточно підтвердити цю думку не дозволяє стан джерел²².

Із шести відомих руських єпископів латинського обряду 50–60-х рр. XIV ст. двоє (з імовірним урахуванням архієпископа Кристіна) належали до ордену францисканців.

Черговим напрямом діяльності Казимира III щодо підтримки францисканців у руських землях були зусилля про надання привілеїв львівському і галицькому конвентам Братів Менших. Згідно з документом Ватиканського архіву, який виявив та опублікував Владислав Абрагам, польський володар у листі до папи Інокентія VI 27 липня 1360 р. клопотав про заснування восьми францисканських монастирів, які б сприяли проповідуванню Слова Божого серед невірних²³. Як слушно зауважив Даріуш Карчевський, ніде в документі не вказано, що міноритські обителі мали постати в руських землях, проте напрям діяльності Братів Менших певною мірою підкреслює такі плани короля щодо Русі²⁴.

Очевидно, що за правління Казимира III францисканським місіонерам вдалося закріпити і розвинути свої позиції у руських землях, передусім у Львові та Галичі. Зокрема, в 1363 р. польський правитель звернувся до папи з проханням надати привілеїв індульгенцій для кількох польських костелів, утім: „ac monasterii S. Francisci Ordenis eiusdem Sancti in Lamburga in terra scismaticorum”²⁵. Щоправда, королівське клопотання понтифік задо-

¹⁹ T. Pirawski, *Relatio status Almae Archidieocesis Leopoliensis. Accedunt testamenta eiusdem Th. Pirawski et Ioannis Zamoisii, Archiepiscopi Leopoliensis*, ed. C. J. Heck [in:] *Materiały Historyczne. Wydawnictwo Towarzystwa Historycznego we Lwowie*, t. 2, Lwów 1893, p. 268–269.

²⁰ *Vitae archiepiscoporum Haliciensium et Leopoliensium per Iacobum Scrobissevium canonicum leopoliensem editae*, Leopoli 1628, cap. XII.

²¹ М. Чубатий, *Історія Християнства на Русі-Україні*, т. 2, ч. 1, Рим 1976, с. 49.

²² Відсутні й прямі докази про належність архієпископа до OFM. K. Prokop, *Polscy biskupi franciszkańscy. Słownik biograficzny*, Kraków 2003, s. 96–97.

²³ W. Abraham, *Powstanie organizacji*, t. 1, s. 374–376.

²⁴ D. Karczewski, *Franciszkanie w monarchii Piastów i Jagiellonów*, s. 265–266.

²⁵ „для монастиря Св. Франциска його ж Святого ордену у Львові на землі схизматиків”. *Bullarium Poloniae*, t. 2, s. 201; W. Abraham, *Powstanie organizacji*, t. 1, s. 377.

вольнив тільки частково і львівські францисканці упривілейовані не були²⁶. Однак, цей акт уперше офіційно задокументував наявність міноритського осередку у Львові. На думку Д. Карчевського, перед 1363 р. у місті існував тільки місіонерський дім під покровительством св. Франциска. Проте вже до 1367 р. він перетворився на повноправний монастир, коли львівські францисканці звернулися до руського старости Отто з Піліци, аби підтримати Братів Менших у Галичі²⁷.

Інформацію про таке звернення львівських Братів Менших до королівського намісника Русі подає фрагмент листа Отто з Піліци до галицького воєводи і війта Генріка від 30 листопада 1367 р.²⁸ Хоча оригінал документа було втрачено після 1911 р., але факт, що його в 1909 р. бачив Йосип Пеленський²⁹, дозволяє нам довіряти опублікованому в монографії Антонія Петрушевича фрагментові листа. З його змісту виникає, що францисканці отримали позитивну відповідь на своє прохання про побудову костелу Святого Хреста в Галичі. В опублікованому тексті руський староста від імені короля закликав галицьку громаду надати францисканцям будь-яке місце для побудови храму і всіляко підтримувати міноритів³⁰.

Окрім вище наведених документальних свідчень присутності францисканців у Львові та Галичі за правління Казимира III, збереглася ще низка локальних міноритських традицій, які датують появу Братів Менших у різних руських містах періодом між 40-ми і 60-ми рр. XIV ст. Зокрема, францисканська легенда XVII ст. датує появу міноритів у 1346 р. у Городку³¹, а орденська традиція XVIII ст. свідчить про заснування францисканського конвенту в Кросно в 1360 р.³² Достовірність такої пізньої інформації сумнівна, головню через відсутність інших джерел. Однак, на нашу думку, нівелювати свідчення локальної францисканської традиції XVII–XVIII ст. також не варто.

Цікаво, що зміцнення та поширення OFM у руських володіннях Казимира III відбувалося передусім у тих містах, які король активно розбудовував. *Хроніка Яна з Чарнкова* серед таких міст називає Львів,

²⁶ D. Karczewski, *Franciszkanie w monarchii Piastów i Jagiellonów*, s. 266.

²⁷ Ibidem.

²⁸ А. Петрушевич, *Историческое извѣстiе о церкви св. Пантелеймона близъ города Галича, теперь костелъ св. Станислава оо. Францискановъ, яко древнѣйшемъ памятникѣ романскаго зодчества на Галицкой Руси съ первой половины XIII столѣтiя*, Львовъ 1881, с. 18–19.

²⁹ J. Pelenski, *Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej na podstawie badań archeologicznych i źródeł archiwalnych*, Kraków 1914, s. 192.

³⁰ А. Петрушевич, *Историческое извѣстiе о церкви св. Пантелеймона*, с. 18–19.

³¹ Archiwum OO. Franciszkanów w Krakowie, Alojzy Karwacki Sygn. E-I-3a i 4a. Materiały do historii Konwentów Prowincji ruskiej. Kustodia Lwowska, 1997, s. 303; Alojzy Karwacki Sygn. E-I-4. Materiały do historii Prowincji i konwentów oo. Franciszkanów na Rusi, 1920, s. 56; Alojzy Karwacki Sygn. E-I-8. Materiały do historii Konwentów Ruskiej Prowincji oo. Franciszkanów, 1998, s. 5.

³² D. Karczewski, *Franciszkanie w monarchii Piastów i Jagiellonów*, s. 314.

Володимир, Перемишль, Санок, Кросно, Любачів, Теробовлю, Галич і Тустань³³. У п'яти з дев'яти згаданих осередків заснування францисканських монастирів відбулося саме в другій половині XIV ст., що можна вважати прямим результатом руської політики польського короля.

Про сприяння адміністрації Казимира III францисканцям у 1367 р. згадував папа Урбан V. Понтифік, підтримуючи королівські фундації для польських домініканців і францисканців, звернув увагу на вклад короля в розвиток руських земель, наголосивши одночасно, що деякі вірні християни його королівства змішалися зі схизматиками. На думку папи, на заваді таким випадкам мали стати саме мендиканти, покликані працювати для укріплення католицької віри серед християн та невірних³⁴. Два роки пізніше (1369) папа Урбан V закликав OFM проповідувати серед еретиків та схизматиків Сходу і Півночі, до яких включив також землі русинів³⁵. Упродовж березня 1370 р. з папської канцелярії вийшла серія булл, адресованих францисканцям, які працювали серед народів Сходу, зокрема й на Русі, де підтверджувалися місіонерські права міноритів, зокрема в питаннях хрещення та підпорядкуванні єпископам³⁶.

Очевидно, така активність латинських місіонерів серед „схизматиків” пов'язувалася з черговою спробою укладення унії між Римською та Грецькою церквами. Розмови про можливе об'єднання Церков розпочалися з ініціативи Іоана V Палеолога в 1355 р.³⁷ Зокрема, 19 жовтня 1369 р. імператор визнав зверхність папи та латинський варіант Символу Віри³⁸. Однак подальший розвиток подій призупинив об'єднання Церков, а конверсія Іоана V Палеолога залишилася винятково його особистим вибором без відповідних наслідків для православного світу.

Активізація францисканських місій у руських землях, спричинена заходами Казимира III та підтримкою Римської Церкви, привела до утворення вікаріату Русі OFM. За останніми висновками Д. Карчевського, котрі не викликають поважних сумнівів, створення такої місіонерської адміністрації на Русі відбулося біля 1370 р.³⁹ Згідно з орденським реєстром Бартоломія з Пізи, вікаріат Русі на межі 60–70-х рр. XIV ст.

³³ Jan z Czarnkowa Kronika, red. nauk. S. Sierpowski, Wrocław 2010, s. 7.

³⁴ Bullarium franciscanum romanorum pontificum constitutiones, epistolas, ac diplomata continens tribus ordinibus minorum, clarissarum, et poenitentium a seraphico patriarcha Sancto Francisco, ed. L. C. de Signia, t. 6, Romae 1902, p. 408–409.

³⁵ Ibidem, p. 432–433; Bullarium Poloniae, t. 2, s. 275.

³⁶ Bullarium franciscanum, t. 6, p. 436–437.

³⁷ М. Поляковская, Судьба византийского проекта 1355 г. об унии церквей, [in:] Античная древность и Средние века, вып. 38, Екатеринбург 2008, с. 237–245.

³⁸ А. Катанский, История попыток к соединению церквей греческой и латинской в первые четыре века по их разделении, Санкт-Петербург 1868, с. 227–230.

³⁹ D. Karczewski, Franciszkanie w monarchii Piastów i Jagiellonów, s. 267–270.

складався з місіонерських осередків у Львові, Городку, Коломиї, Галичі⁴⁰, Снятині (?), Кузьмині (Воля Кузьмина), Сереті, Молдові (Бая), Кам'янці (Кам'янець-Подільський), Смотричі, Хотині, Лікостомо (Вилкове) і Білгороді (Білгород-Дністровський)⁴¹.

На останній рік правління польського короля припадає перша згадка про появу першого вікарія Русі, Миколи, відомого як Мелсак із Кросна⁴². Зокрема, 4 серпня 1370 р. папа Урбан V, відзначивши попередні успіхи францисканців серед схизматиків, доручив міноритському професору Миколі, прозваному Мелсак, відібрати „Ad excolendam Dominicam vineam in patribus Russiae, Lithuaniae et Walachiae” 25 Братів Менших будь-якої нації⁴³. Очевидно, влітку 1370 р. Микола як винагороду за успішну місіонерську працю, проведену впродовж 1369–1370 рр. у Молдові, отримав титул вікарія Русі з повноваженнями на землі Литви і Валахії⁴⁴.

Незадовго перед смертю, у 1370 р., Казимир III відправив до константинопольського патріарха Філотея посольство на чолі з галицьким єпископом Антонієм⁴⁵, прохаючи висвятити того на галицького митрополита⁴⁶. Король писав у листі, що в разі відмови патріарха він буде змушений охрестити русинів у латинську віру⁴⁷, що могли здійснити францисканці й домініканці. Очевидно, активна участь саме польських міноритів в окциденталізації молдовської еліти на межі 60–70-х рр. XIV ст.⁴⁸ вплинула

⁴⁰ Неординарно для латинської транскрипції в переліку францисканських місій вікаріату Русі виглядає назва Галича – *Galciff/Galaf*. Таке звучання столиці Галицької землі серед відомих латиномовних джерел XII–XVIII ст. не зустрічається. На наш погляд, цю транскрипцію укладачі реєстру могли запозичити від вірмен або караїмів, див.: А. Стасюк, *Про одну із назв Галича в XIV столітті*, [in:] *Галич. Збірник наукових праць*, за ред. М. Волощука, вип. 1, Івано-Франківськ 2016, с. 68–74.

⁴¹ „Vicaria Russiae habet haec loca: Lemburgae, de Grodech/Grodech, de Colomia, de Galciff/Galaf, de Nostin/Nestin, de Cusminen, Cereth/Ceret, Moldaviae, Caminix, Scotorix/Smotorix, Cotcham/Corkam, Licostoni/Licosconii, Albi castri/ Albi Castri”. *De Conformitate Vitae Beati Francisci ad Vitam Domini Iesu auctore Fr. Bartholomaeo de Pisa*, [in:] *Analecta Franciscana sive Chronica aliaque Varia Documenta ad Historiam Fratrum Minorum spectantia*, t. 4, Quaracchi 1906, p. 556.

⁴² *Documenta Pontificum Romanorum Historiam Ucrainae Illustrantia (1075–1953): In 2 v.*, ed P. A. G. Welykyi OSBM, vol. 1, Romae 1953, p. 75–77, 85, 89–93; W. Abraham, *Powstanie organizacji*, t. 1, s. 293.

⁴³ „Для роботи в Господньому винограднику на Русі, у Литві та Валахії”. *Bullarium franciscanum*, t. 6, p. 445; *Bullarium Poloniae*, t. 2, s. 282; *Documenta Pontificum Romanorum*, p. 85.

⁴⁴ *Bullarium franciscanum*, t. 6, p. 442–443.

⁴⁵ І. Скоцияз, В. Фрис, *Духовна спадщина давнього Галича* [in:] *Київське християнство*, т. 12, Івано-Франківськ–Львів 2018, с. 107.

⁴⁶ *Kronika Jana z Czarnkowa. Opracował Jan Szlachtowski* [in:] *Monumenta Poloniae Historica* [далі: MPH], ed. A. Bielowski, t. 2, Lwów 1872, p. 626–628. У цьому листі, написаному грецькою мовою, польський король спершу титулувався правителем Валахії (Βλαχίας), а далі – володарем Польщі (Λαχίας) та Малої Русі (Μικράς Ρωσίας). Ймовірно, йдеться про помилку із зайвим додаванням грецької літери „В” у початковому варіанті титулу. Можливо також, що це було відлунням політики Казимира III щодо Валахії та Молдавії у 50–60-х рр. XIV ст.

⁴⁷ *Kronika Jana z Czarnkowa. Opracował Jan Szlachtowski*, [in:] MPH, t. 2, p. 627.

⁴⁸ Так, між 1369 р. і 1370 р. від імені молдавського князя Ляцка до папи Урбана V прибули два послі-францисканці – Микола з Кросна та Павло зі Свідниці з повідомленням про зміну молдавським правителем обряду і можливість утворення в Сереті латинського єпископства. Першим місцевим католицьким ієрархом 24 липня 1370 р. було проголошено мінорита Андрія з Кракова. Навесні 1371 р. новопризначений єпископ вирушив через Львів до своєї дієцезії. *Bullarium franciscanum*, t. 6, p. 444; N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, vol. 1–2, Vălenii-de-Munte 1908, p. 288.

на позитивне рішення константинопольського патріарха в справі створення Галицької митрополії, до канонічної території якої входила значна частина подунавських земель⁴⁹.

Загалом, саме мінорити, поряд із домініканцями, формували основу латинського духівництва на Русі за часів Казимира III. Поетапна інкорпорація колишніх володінь Романовичів польським королем упродовж 1345–1366 рр. сприяла поширенню в руських містах магдебурзького права. Розвиток міського самоврядування активізував колонізацію руських земель поселенцями латинського обряду – німцями, поляками, угорцями, чехами, а також націями інших віросповідань – вірменами, татарами, євреями тощо. Така конфесійна ситуація у містах колишнього королівства Русі, зрозуміло, приводила до появи там католицьких місіонерів для забезпечення духовних потреб місцевих „латинників” і пропаганди серед „схизматиків” та „нехристиян”. Особливе ставлення польського короля до мендикантів впливало на їхню діяльність у руських землях. При спробі встановлення тут латинської церковної адміністрації упродовж 50–60-х рр. XIV ст. єпископські титулярні кафедри часто займали мінорити. Саме в цей час францисканці організували перші постійні конвенти у Львові й Галичі, а наприкінці 60-х рр. XIV ст. розгорнули місіонерську діяльність у Валахії та Молдові, створивши окремих вікаріат OFM.

Andrii Stasiuk, *Franciscans in the context of the Rus' politics of Casimir III*

The article analyses the role and participation of the Franciscans in the organization of Latin Church structures in Rus' possessions of Casimir III. The intense activity of Minorites in polyethnic cities, the involvement in the process of placing appointing nominating the first Roman Catholic bishops of the Galician Metropolis, as well as the support of the Polish king and his administration, led to the formation of the Missionary Vicariate of Rus' OFM (Ordo Fratrum Minorum – the Order of Friars Minor) on the turn of 60's to 70's of the 14th century.

⁴⁹ І. Скочилья, *Галицька митрополія XIV – першої половини XV століть: особливості еклезіального, правового та суспільного статусу*, [in:] *Княжа доба: історія і культура*, вип. 4, Львів 2011, с. 258–261.